

קבצי הערות התמימים ואני"ש ללקו"ש חלק ט"ז שיחה ג' לפרשת ויקהל

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון פח (תשמ"א)

י. בהליקוט דפ' ויקהל שנת חשל"ז (נדפס בספר לקו"ש כרך ט"ז ויקהל ג') מבאר שם באות ו' המחלוקת שבין הרמב"ם והראב"ד באם אין דלת על השער אי חייב במזוזה שיטת הרמב"ם היא בהל' מזוזה פ"ו ה"א שכתב שם: עשרה תנאים יש בבית ואח"כ יחייב הדר בו לעשות לו מזוזה ואם חסר תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה ואלו הן כו' ויהיו לו דלתות וכו' ע"כ. והשיב עליו הראב"ד: שיהי' לו דלתות לא נאמר אלא משום כו' ע"כ.

ואיחא בשיחה: קען מען מסביר זיין זייער מחלוקת אז דאס איז תלוי אין דעם ביאור הגדר פון דלת (א) דלת איז א טייל פון דעם שער וואס ענינו איז פתיחה (ב) דלת איז אן ענין בפ"ע סגירה (אן דעם דלת וואלט געווען שטענדיק אן אפענער חלל און דער דלת איז סותם דעם חלל).

ומבאר שזהו המחלוקת ביין הרמב"ם והראב"ד שהרמב"ם סובר שדלת הוא חלק מהשער וא"כ כשחסר דלת חסר שער ופטור ממזוזה משא"כ הראב"ד סובר להיפך שהדלת סותם השער ואף בלא דלת שער הוא וא"כ חייב במזוזה אף בלא דלת.

ולכאורה צ"ל סברת הרמב"ם למה צריך דלת. הא הראב"ד מובן מאד דהזלת סותם הפתח והשער אלא דעי' בהערה 27 שמבאר דבלא דלת הוי פרצה בהכוחל ולא שער וכו' ע"ש. משא"כ הראב"ד סובר פשוט שהיות דכאן הוא המקום ליכנס ולצאת דרך ביאתך א"כ חייב במזוזה ואין הדלת מוסיף בהשער ואדרבה, וכפשוט הגמ' דיומא (יא, ב) אמר רבא ביתך דרך ביאה מן הימין. (וכן עי' במנחות (לד, ב) וברש"י שם ובחולין (קלה, א) וברש"י שם וברי"ף הל' מזוזה ע"ז ע"א ועוד ואיכ"מ).

והיוצא מכל הנ"ל הוא דשיטת הרמב"ם הוא דהיות ובד"כ עושים דלת על השער א"כ הוא - הדלת - נכנס להיות חלק מהשער והוא - הדלת - משלימו.

ואפשר לומר שהרמב"ם לשיטתו במק"א והיינו: ברמב"ם בהל' שבת פט"ז ה"כ כתב וז"ל: וצורת הפתח שעשה אותה מן הצד אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית אלא באמצע.

ובחדושי הגר"ח בעירובין (יא, ב) על הא דאמר רב חסדא
צורת הפתח וכו' כתב: דיש לחקור בהא דצורת הפתח מתיר לענין
הוצאה ועירובין אי משום דצורת הפתח יש לו דין פתח והוא
נעשה פתח ממש או דילמא דצורת הפתח אינו פתח אלא הוא דין
בפני עצמו דצורת הפתח מתיר לענין הוצאה ושלטול.

וממשיך שם להביא ראי' מרמב"ם הנ"ל כצד הא' דצורת
הפתח הוא משום דנעשה פתח ממש והיינו שמביא שם לשון הרמב"ם
וכתב אח"כ: ואי נימא דצורת הפתח הוא דין בפ"ע שצורת הפתח
מתיר מה בכך שאין דרך הפתחים בכך להיות בקרן זווית הא
מ"מ יש כאן צורת הפתח עם כל הדינים אע"כ שכל ההיתר של
צורת הפתח הוא משום שנעשה פתח ממש ולכן כאן שאין דרך
הפתחים להיות בקרן זווית אינו יכול להיעשות פתח ממש ע"כ.

וא"כ יש לתזור זל"ז, דכמו בנוגע לדלת עפ"י ביאור
השיחה הדלת נחשבת כהשער ולא ענין בפני עצמו וכשחסר
הדלת אין כאן שער ובפשטות משום שכן בד"כ עושיין שער וכמ"ש
בשיחה "אז דער חיוב מזוזה איז פאראן נאר ווען דער פתח
איז באופנו הרגיל והשלם - ווען ער האט א דלת - וכו'".
וא"כ סובר הרמב"ם דגם בנוגע לצורת הפתח דאופנו הרגיל
והשלם של פתח הוא כשיש לו צורת הפתח ואז מתיר להוצאה
וכו' משא"כ כשאין כאן צורת הפתח אין זה פתח ממש, ואינו
די להתיר וכו' (ומובן דאינו דמיון ממש אבל עכ"פ יש להם
צד השוה וד"ל ואי"ל).

יוסף יצחק בעלינאו

תות"ל - 770

הגדר דדלת ופתח

28/07/2018mm

הת' מרדכי דובער וילהלם
שליח בישיבה גדולה - מעלבורן, אוסטרליה

א. בפרשת ויקהל (לח, יח): "ומסך שער החצר . . ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר". וברש"י שם: "לעמת קלעי החצר" - "כמדת קלעי החצר".

ובלקו"ש חט"ז ויקהל-ג מסביר רבינו, שרש"י משמיענו אשר גדרו של מסך שער החצר ע"פ פשש"מ היה חלק מקלעי החצר, ולכן היה גובהו כמו גובה הקלעים. ועפ"ז מתרץ קושיית בעלי התוספות: "אם לא היה גבוהים אלא חמש אמות, א"כ לא הי' פתח השער גבוה כמו פתח היכל של בית עולמים". ומסביר, דע"פ רש"י מובן הדבר, דהכתוב משמיענו "לעמת קלעי החצר", דהמסך היה חלק מהקלעים, ולכן לא היה לשערו גדר של פתח ממש כמו פתח ההיכל.

אוצר החכמה

ולהאיר זה, חוקר רבינו בגדרה של דלת: אם ענינה להשתמש כניסה ויציאה; או הפתח הוא הכניסה, והדלת ענינה הוא לסתום הפתח. ונפק"מ אם פתח צריך דלת להתחייב במזוזה (עיי"ש הביאור). ומסיק דשיטת רש"י ע"פ פשש"מ מוכחת מכאן, דדלת ענינה לסתום הפתח, דהא מסך החצר היה במקום דלת, ורש"י מבאר דגדרו היה כמו הקלעים דענינם סתימה.

ואני בעניי לא הבנתי, דלכאורה ממ"נ, בתחילה מסביר אשר הכתוב משמיענו דהמסך לא היה דלת, אלא גדר קלעים, ולכן אינו קשה למה גובהו לא היה כמו גובה פתח בית עולמים, משמע מזה אשר הכתוב מדגיש דהמסך לא היה כמו דלת רגילה. אך אח"כ מסביר אחרת, דע"פ רש"י כאן מובן דכל דלתות ענינם סתימה משום דהמסך היה במקום דלת.

ב. ה'מלאכת שלמה' (מס' מדות פרק ב משנה ג ד"ה "כל השערים") מביא תשובת הרמב"ם לחכמי לוני"ל המובאת בבית יוסף יו"ד סי' רפז, שמסביר דהטעם דפסק דפתח צריך דלת כדי להתחייב במזוזה, הוא משום דכתיב ובשעריך "שידוע שהשער מן הדלתות". ומקשה ה'מלאכת שלמה', דלכאורה הרמב"ם סותר עצמו, דבפ"ד מהלכות בית הבחירה (סעי' ח) כתב: "פתחו של אולם . . . ולא היה לו שערים", משמע דהשער הם הדלתות כנ"ל, אך בפ"ה שם (סעי' ב) כתב: "רוחב כל שער עשר אמות וגבהו עשרים ויש להם דלתות", משמע דלהשערים היה דלתות, אבל שער אין ענינו דלתות.

אורייתא
28/07/2018

ועיין בהשיחה שם הערה 27 שמביא התשובה דהרמב"ם, "כי בלי דלת לא נקרא "שער", כ"א פתח", ומבאר "בסגנון אחר: "שער" הוא חלק מהבית (חלק המשמש גם לכניסה ויציאה); פתח (בלי דלת) הוא רק חלל - פרצה בהכותל, היפך דכותל הבית". ומזה מובן דע"פ שיטת הרמב"ם הדלת משנה גדרו של ה"חלל" מ"פתח" ל"שער".

ועפ"ז מובן לשון הרמב"ם, דאודות פתחו של אולם דלא היה לו דלת, ולכן קוראים להחלל פתח - אומר "ולא היה לו שערים", היינו דלא היה לו דלתות דהם (מגדירים) השערים. אבל לגבי שערי הר הבית (דקוראים לחללם שערים משום דלתותיהם) כותב: "רוחב . . . ויש להם דלתות", היינו דשער יש לו דלתות.